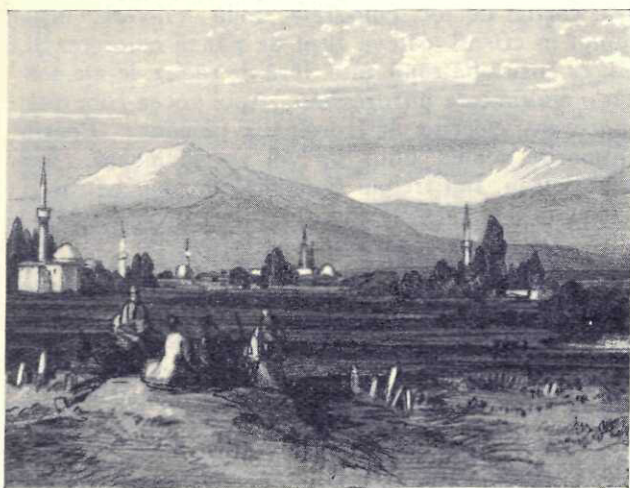

R u v a

Roman inedit, cu desene din cărți vechi
ale călătorilor străini prin Balcani ¹⁾

— Nu-i de șagă... Le-au văzut oamenii cu ochii lor. Și din hău ies sgomote. Ce crezi? E locuit de Calicanzari ce se prefac, după voie, în pisici, câini, capre, încă și în cămile.

— Mie-mi spui? făcu Sdrula cu tonul schimbat. N'am pătit-o? De mult, în tinerețe. Să vă spun. Călătoream încoace. Știți poate de trecătoarea spre Ienigé. Neagră ziua, necum în toiul nopții. Și ce noapte! Rece, înghețată fără vânt. Deși crengile copacilor se clătinau, izbindu-se. Așa mi se părea.

Jenigé

(Jurnalul unui Pictor în Albania, de Edward Lear,
Londra, 1851)

Căci altminteri, de unde acele sunete grele? A început și să ningă. Într'un loc deodată calul a nechezat și s'a tras înapoi. „Voiu fi greșit drumul”, mi-am zis. Și'n aceeaș clipă ceva ca o sarcină vie mi-a căzut în spate și m'a prins de gât. Mi s'a oprit sângele. „Ce să fie? Un strigoiu?” Am pipăit cu anevoie. Două mâini păroase, cari mă strângeau și mă strângeau. Să cred că-i moartea! Mi-am amintit de casă, de prieteni și m'a luat atâta jale. Nu vroiam să mă sfârșesc. Și gândurile mi s'au învălmășit cu spaima, cu frigul, de m'au aruncat în adâncă toropeală. După o vreme niște câini au pornit să latre. „Ce-or fi având câinii!” Mi se făcea ca într'un vis. Dar calul a stat. Am simțit c'a stat. „Aa... mai trăiesc”, am cugetat. „Și unde mă aflu?” Înainte-mi o poartă mare. Vreun han — hanul din Ienigé. „Cine-i acolo?” am auzit dinlăuntru. „Eu-s”, am vroit să răspund. „Deschide-mi și scapă-mă!” Dar n'am putut. Mi s'a pus nod. Și mâi-

nile cele păroase mă strângeau într'una. Câinii lătrau a desperare. „Cine-i?” a strigat iarăși han-giul. Și, când a văzut că nu grăiesc, a ieșit cu un felinar. Indată am răsuflet. Greutatea din spate — cum să-i zic, a sărit la pământ. „Ptiu, ptiu, uci-gă-l crucea!” a făcut omul, scuipând de amândouă părțile. „Ce mi-ai adus în han?... Ha, ha, ha, știți ce-a fost? O maimuță. Fugise dela un ursar, pesemne. Și-o apucase frigul noaptea. Se agățase de mine, gândind că o mântuiu. Și, cum dăduse de lumină la han, o sbughise într'un colț.

Răseră cu toții. Haği-Sdrula clipia mereu din ochi, parcă ar fi ținut pas cu repeziala vorbii; acuma, însă, nevăzându-l pe întuneric bucuș și îl ascultau. Că povestea frumos și cald, stărnit mai ales de gândul prezenței lui Chiazim Efendi, care, în întoarcere acasă, avea să-i spună și lui Marsiné.

XI

Pregătirile de vânătoare începură. Zi de zi fețe neobișnuite, chemate înadins pentru acest neasemuit prilej, se iveau în curtea lui Ruva, unde venea și Haği-Sdrula, de țineau sfat cu toții. Aveau să urce — punctul se și statornicise, dinspre partea stângă; aci pădurea se prelungia mai în vecinătatea caselor. Și, cum își desvăluiau planul vânătorii, nume de peșteri, de poieni, de coclauri se rostiau în amestecul părerilor, pânăce glasul lui Haği-Sdrula cădea puternic deasupra, rânduind lucrurile. Pornirea fu hotărâtă pe o Duminică, zi odihnitoare, ca și lumea cealaltă să se poată împărtăși măcar de plăcerea spectacolului. În adevăr, din zori încă, satul întreg ieși să privească alaiul de oameni îmbrăcați chip și fel, cu puștile pe umeri, parcă s'ar fi dus la te miri ce bălăie. Șirag mergeau, înainte cu tobe unii și cu tipsii și cu mari bucăți de tinichele, și catări încărcăți; iar la urmă Haği-Sdrula călare și alături pe jos Ruva. Ajunși în pădure, stătură puțin la un izvor; luară apă, și iarăș se urniră; și, când îi cuprinse noaptea desişului, unde nu purceseră tobele și tipsiile și tinichelele să răsune laolaltă — un sgomot barbar, din ce în ce mai scăzut în depărtare.

„Așa scot urșii din bârloage...”, își ziseră cei rămași cu ochii pierduți, parte de uimire și parte de ciudă. Și cât le fu întorsul, pe drum și acasă, mai toată vremea schimbară prepusuri și idei asupra vânătorii:

— Are să le meargă bine?

— Știu eu? Dracul să știe! Oameni fără treabă. Să bată așa codrii și cu mare saltanat, pentrucă? Doar pentru a ucide jivinele, parcă nu de alta s'au născut și ele pe lume.

¹⁾ v. „Boabe de Grâu”, Anul II, N-rele 1 și 2.

— Da, și mai ales pe urs. Nu-i păcat? L'ai nimerit vreodată, bănănându-se din vizuină după lunile de îngheț! În ziua Intâmpinării Domnului, de aceea-i zice și Sărbătoarea Ursului, că iese și, dacă-și vede umbra la soare, joacă și saltă, și nu se mai întoarce în vizuină — semn de trecerea iernii. Cine a hărăzit pe urs cu daru' prevestirii?

— Și de-ar fi numai atâta... Ci daru' lecurii? Câțiva peri de urs, aprinzându-se unui bolnav de sperietoare, îl tămăduesc îndată. Apoi lingoarea, junghiul, toate se duc în pustiu de cum te calcă ursul.

Așa vorbeau între dânșii, amintind și pe hoinarii ceia cu urșii de lanțuri, cu bețe lungi, cari veneau cântându-le în bătaia dairelelor de sănătate și de belșug.

După inserate mulți se îndreptară spre locul pe unde aflaseră că aveau să se întoarcă vânătorii; și se puseră în așteptare ceasuri dearându-l, pânăce luminile din case începură a se stingea una câte una. Prin liniștea oarbă pătrunseră la un timp huruituri, mai mult ecouri de sunete, susținute abia și de tâmpeni.

— Auziți ori mi se pare? întrebă unul. Parcă dinspre dealuri...

— Nu, din afund... știi, din Valea-Seacă, așa se-aud de multeori noaptea.

— Aproape să zici, că-s tobele și tipsiile de azi dimineață. Nu li-i frică?

— Cui să-i fie frică?

— Mă gândesc tot la vânători. Pădurile nu-s deloc sigure; umblă hoți și bande întregi de uneltitori.

— Hm, nu i-ai văzut?

Trecuse de miezul nopții. Oamenii se traseră încet, obosiți, aruncându-și câte o glumă:

— Urși s'au făcut!

— S'au luat de gât cu urșii!

— Le-au venit lor de hac urșii!

Vânătorii se întoarseră tocmai într'a patra noapte; și pe tăcute, spărgându-și rândurile înainte de a cobori în sat. Ruva întrebat de Șodi, se mulțumi a strânge din umeri; însă, când veni și Mudiurul de se așezară împreună la vorbă, Hagi-Sdrula nu putu să se ție:

„N'am avut noroc. Urmele de urși se vedeau. În sus de Trei-Fântâni. Ne-am luat după ele. Am aprins foc în pădure și-am stat de basme, de veghe. Numai Ruva că era, că nu era. Gândurile aiurea... Așa-i? Te-am ghicit?” stăruie el către Ruva, care înțelese unde vrea să bată și nu răspunse; iar Hagi-Sdrula merse înainte:

„Nici povestea.. Ceeace-am spus, n'ai băgat de seamă! Veche ispravă a mea. Are să-i placă lui Chiaziem Efendi. S'a petrecut lăuntru Anatoliei. Intr'un sat. Am intrat ziua. Și poate înfățișarea mea? Hainele, fiind îmbrăcat ca nealții? Ori felul cum pășiam, într'o mână cu geamantănașul negru de metal? Nu știi ce-a fost, că lângă mine am auzit: „El este, nu încape îndoială!” Mai mulți inși s'au apropiat atunci. Cu zâmbete, cu ploconeli, au început: „Poftim!” unul; „Poftim!” altul; care de

care să mă cheme la ospete. Dar eu — bănuitor, m'am dus la han. Aci m'am pomenit cu o seamă de bătrâni. Toți mi s'au înclinat până la pământ în semn de cinste. „Mare posnă!” mi-am zis. „Ce-or fi vrând?” Unul dintr'inșii a înaintat puțin: „Să ne ierți, am aflat și noi de leacul miraculos și oricum, câțiva ani încă de viață și de vigoare...” Când l-am auzit mi-a venit să mă iau cu mâinile de păr. Așa ceva nu mi-a trecut prin minte. Și-am încercat a mormăi. Că se înșeală, că nu-s eu acela ce credeau, că n'am nimic cu alchimiștii. Ci fără folos. Să fug iarăș, nu puteam ziua la miazamare. Am gândit să mai aștept. „Veniți deseară, după răsărirea lunii!” le-am spus. Și-am răs în mine. Legătura cu luna era bine adusă. Mă gătiam de scăpare între timp. În ograda hanului am așezat o masă. Iar pe masă am scos din geamantănaș varga măiestră, cărțile de joc, cilindrele, două chivere, niște mingi în cristal, câteva fășii de pânză colorate. Și, cât ce sosiră bătrânii, iute, fără de răgaz, le-am servit o mulțime de năzdrăvăni.. Apoi vocea coborâtă, îngroșată, cașicum ar fi ieșit din pământ: „Pentru întinerire acuma, unul din voi are să moară. Cel mai bătrân. Imi trebuie sângele celui mai bătrân!” Oamenii își opriră o clipă răsuflarea. Și deodată:

— Tu ești mai bătrân!

— Ba nu, tu ești!

— Eu? De unde...

Începură a se certa laolaltă. „Nu așa”, am intervenit. „Unul câte unul, aparte, veți da în scris anii. Care nu poate scrie, își va pune degetul”. Au trecut la rând. Fiecare, de teamă să nu fie jertfit, și-a micșorat cât mai mult vârsta. „Bine, bine de tot!” am adăogat, trăgându-mă spre poartă. „Iată, că v'am întinerit”, le-am strigat. „Cu ani mai tineri v'am făcut. Cum ați mărturisit singuri”. Și-am luat-o goana pe străzi și-afară din sat...

Ascultătorii lui Hagi-Sdrula stătura nedumeriți, dacă să-i dee ori nu crezare. Șodi grăi într'o doară:

— Ca ce te-ai dus în satul acela?

— Cum? N'ați înțeles? Meșteșugul meu de scator...

— Asta înainte de-a fi pornit negoțul cu tutunuri!

— Mult înainte. Dar nu înțeleg, dece m'au luat drept un vraciu.

— Arătarea, cum ai spus, făcu Ruva. Apoi chiar și-aici. Venit de curând, după atâta lipsă, mai-mai un străin, cași mine; de unde știi, că lumea nu-și închipse cu totul alta decât ceeace ești?

Vorbele lui Ruva păreau să aibă un înțeles de împunsătură pentru Hagi-Sdrula lăsându-l într'o tăcere supărăcioasă, mocnită.

XII

Norul de constrângere ce apăsa între Hagi-Sdrula și Ruva trebuia să se rupă. Curând, pe estrada grădinii, sbucni într'o noapte schimb de cuvinte aprinse, pe care cercau amândoi să le înăbușe, pentru a nu fi auzite. Un vânt ușor, totuș, adia spre odaia lui Șodi, purtându-i câteva fărâme răselețe:

— Dacă te-ai prins în horă...

— Să joace alții, nu de asta m'am prins.

— Ce credeai ?

— Vânătoarea...

— Ha, ha, râdea în silă Hagi-Sdrula. Te-ai fi așteptat să dau zvoana ? Când te-am găsit în Cavala și te-am luat cu mine, ți-aduci aminte ? Spuneai de Vizanscu, de casele arse, de părinții și rudele împrăștiate. Dăm noi foc ? Omorăm noi pe careva ?

— Dar nici Turcii...

— Negreșit, dacă-i fata ceea la mijloc ! Turcii-s niște ingeri. Au coborât-o din cer. Ca pe o minune. Să ne lege la ochi...

Urmă tăcere ori Șodi n'auzia ? Iși aținti bine urechea, și tot gura lui Hagi-Sdrula tresări :

„Astfel de vorbă. Înaintea unor străini. Cum a-dică ? Ți-ai dat seama ? Că lumea are să-și închipue alta decât ceace sunt...”

Șodi își repetă singur : „Lumea are să-și închipue alta decât ceace sunt !” Spusa lui Ruva deacum câteva zile, când Hagi-Sdrula povestise pățania cu bătrânii ce-l ținuseră de vraciu iscusit. Asta o pricepea bine Șodi. Ii ghicea oarecum și rostul. Ci marea parte a convorbirii... Impotrivirea lui Ruva, mai mult neînclinarea-i de a se amesteca în vreo întreprindere ce se pune la cale ; aducerea fără nume între dâșii a lui Marsiné, că nu de alta era vorba : „Au coborât-o din cer. Ca pe o minune. Să ne lege la ochi”. Ai cui ochi să lege ?? Se avea Hagi-Sdrula în vedere pe sineși ori, de pică, își râdea de Ruva, că venise Marsiné cu frumusețea să-i întoarcă mințile ? ! Șodi frământa în gând cuvintele, mereu le împreuna și le desfăcea, ca pe niște ițe pe care le încălcești și mai vartos pe cât cauți uneori să le descurci.

Treptat, însă, începu a le pune în legătură cu alte întâmplări, cu anume laturi din mișcările lui Ruva ce lăsau urme de bănuială. Continuau vânătorile. În răstimpuri tot mai dese și pe mânecate sătenii deschideau ochii asupra aceleiaș priveliști de oameni cu puștile, de catări încărcăți, pierzându-se lăuntru frunzișului, unde porniau iarăși tobele și tinichelele și tipsiile. Ci acuma păreau a nu fi luate în serios. Ba stârneau îndoieli. Privitorii le asemuiau cu butoae goale în rostogolire. Era nevoe de larma lor ? Ce însemnau aceste lungi colindări prin codri, aceste goane după urși ce nu se iviau de nicăieri ? Și printre bățăiași ei-înșii, mulți necunoscuți, cu obraze fioroase pasămite, răsăriți numai de ziua vânătorii... Apoi, cum le abātu să ridice într'un timp la marginea estradei o prăjină detot înaltă, cu fanar în vârf ? Șodi se luă de gânduri. În casa lui, oricât. Nu și-ar fi atras vreo năpaste ? Pe nopțile vântoase, când ierburile grădinii se frământau, când plopul suna clătinat, clipirea felinarului aducea înadevăr cu un far. Dar ceace spunea Ruva că ar fi vrut Sdrula să-și amintească de un far ce-l zăria cândva pe mare spre Odesa era numai o vorbă, menită să-l acopere pe Sdrula, care dealtminteri o lua dibaciu cu gluma :

„Ajungi cunoscut, Șodi. Foarte cunoscut. Cara-

vane sue, caravane coboară. Toate prind din ochi lumina. Se întrebă : A cui e casa ceea ? A lui Șodi, Iancu Șodi...”

Decât nu ardea totdeauna felinarul. Iar când îl aprindeau, trebuia să fi slujit drept semnal. Asta o băgase de seamă Șodi. Că prindeau atunci a se furișa pe intrarea tănuită a grădinii unul câte unul obișnuirii oaspeți ai vânătorii, și beau cu toții împreună, și grăiau pe înfundate ; și, dacă vocile creșteau uneori în mânie, se interpunea iute și răstit Hagi-Sdrula : „Destul, destul, destul ! Că deștep-țați lumea. Ridicați tot satul în picioare”.

XIII

Vânătorii își urmau înainte alaiurile pitorești. Duceau cu dâșii dela un timp și poveri de corturi, că rămăneau săptămâni întregi prin codri, tăbărând pe unde vor fi nimerit, pânăce hotărîră a-și pregăti un sălaș statornic în acest scop. Și iată, merse vestea într'o bunăzi, că alegerea căzû peste stânca ce se chema Piatra-cu-Icoană. Două căi ieșiau din sat într'acolo ; fugiau deacurmezișul una deasupra alteia, aci sub poala pădurii, aci printre grămezile de foi veștede ale copacilor, depărtându-se până la două înălțimi prelungite ca niște promontorii, la marginea căroră străjuiau neclintite plăzmuiri în alb, două biserici, întoarse către largul perspectivei în partea ceea : coastele văii tot mai scăzute, câmpul însuși nețârmurit, dincoace în forma întăriturilor demult mânăstirea Sântei-Marii, alături un li-cărit viu de fântână împrejmuată cu plopi, și mai sus Piatra-cu-Icoană. Singuratică și sură, prinsă între fagii desișului neîntrerupt, avea totuș legături cu mânăstirea, unde veneau fecioare și neveste — adesea nelipsită între ele și Marsiné, veneau să doarmă noaptea, spre a trece dimineața la Piatra-cu-Icoană. Sculate în mijitul zorilor, dupăce-și răcoriau obrații în apa fântânii, șoptind între buze vreo dorință ori vreo rugă nimfelor princioase, căroră le aduceau și câte un dar de busuioc, turtă-dulce, bănuți de-argint, o luau pe o cărărie în dosul plopilor. Cu vase de untdelemn și cu făclii în mâini, cucernice se apropiau ; și, odată ajunse înaintea Pietrei-cu-Icoană, se înclinau, pierind lăuntru unei peșteri. Aci, sub tremurul luminițelor dintr'o candelă și două sfeșnice, se dezvăluia în piatră chipul unei sfinte, nedeslușit sculptat, făcând oarecum parte din însuși zidul peșterii. Se înclinau puțin fecioarele și nevestele ; apoi, lăsate'n brânci, străbăteau la rând și deabușelea o neagră hrubă strămtă ce le scotea iar în lumină, dinapoia peșterii unde le auziai pe fiecare : „Intr'ajutor, într'ajutor să-ți fie !” — urarea de mărițiș apropiat și de naștere ușoară.

Această bucată de piatră, aflată din vechi-străvechi în stăpânirea Sfintei-Ocrotitoare a dragostei și facerii, se împreuna printr'un fel de parapet buruienos cu adevărata stâncă enormă, profilându-și la vârf niște crengi de corn, sub care se deschideau adânc intrări scorburoase, încăperi și ganguri ce nu știai unde duc — poate nicăieri, poate în chiar inima pământului.

Văzută dinspre cele două biserici, Piatra-cu-Icoană, părând înaintea ca un monstru culcat pe spate, începea să-și schimbe înfățișarea sub silințele grăbite ale tovarășilor lui Hagi-Sdrula. Ridicau ziduri ici-colo, mai ales în latura mai repezită a parapetului stâncii. Lumea din sat, bărbați și femei, câți ieșiau în plimbare, se uitau îngrijorați, clătînând din cap, mormâindu-și :

„Ai văzut, ai văzut? Cașicum n'ar fi deajuns pădurile, atâtea nebănuite ascunzișuri, mai trebuia un culcuș deagata pentru lotri. Și unde? Tocmai la Piatra-cu-Icoană, de-au speriat pe fete și nu mai merg; ci lasă, că Sfânta se răzbună, se răzbună...”

Își făceau cruci. Nedumeririle creșteau, își luau sbor nestrunit. Cine să fi fost înadevăr acest Sdrula, cu ani de lipsă în străini, cu bogății străne — străne, din ce? Scamatorie, vorbă lungă, ne-

Vedere din Stambul
(Călătorii la și din Constantinopol de Căpt. Charles Colville Frankland, Londra, 1829).

goș de tutun? Își mai zicea și Hagi. Poate nici că dase vreodată prin Ierusalim, își luase porecla dar așa de ochii lumii, spre a-și acoperi alte alea. Destul să te fi uitat la el: paloarea-i vineție, neastâmpărul ochilor des clipitori... Nu le-a plăcut dintr-ciri prin codri, suita-i de fețe dubioase, și după toate Piatra-cu-Icoană — de care, totuș, se cuvîne a mărturisi, că pe nedrept îl învinuiau. Nu el, ci Ruva o alesese :

„Piatra-cu-Icoană, stăruise acesta, e lângă mânăstire, putem fi siguri oricând de merinde; apoi, ridicându-se colo în văzul tuturor, n'am fi luați în nume de rău”.

Poate ar fi fost așa în alte împrejurări, însă de câțva timp căile munților se găsiu mereu bântuite de bande vrăjmașe ce se urmăreau și se ciocneau laolaltă. Și se mira nespud Mudiurul; dintru'atăi nici că putea înțelege: „Aici e mâna satanei, gândea el. Alminteri, de ce s'or fi urând și ucizând creștinii între dânșii? Că unii nu grăesc la fel cu alții? Apoi și în Cartea lor spune: Allah singur le-a schimbat limbile. Și n'au nimic de împărțit.

Toți is una dinaintea Padișahului, care-i bun și mare, de-i lasă pe toți după voie să trăiască în umbra puterii sale”. Ci erau semne, că unelteau și împotriva ocârmuirii. În dreptul porții lui Șodi suiau tot mai puțini cărauși; iar, odată pe săptămână, când se făcea târg în meidan, de-și scoteau mărfurile jur-împrejurul fântânii cu platan, arătau speriați, împărțind vești rele, șoapte de o neamănată răscoală. Iusuf paznicul, așa de liniștit în felu-i — să-l crezi aproape nepăsător — avea ochii în patru la câte-toate se întrețeseau; cât de astă dată-i mirosi cu adevărat a primejdie. Și merse la Mudiur :

— Clocește ceva, Efendim!

— Pe cât văd, aici totdeauna clocește ceva. Dar vara-i pe sfârșite, și de obicei vara...

— Cu plan întârzie, să ne iea pe nepregătite. Ca un foc ce-l socoți stins și de-odată aruncă văpăi. Mudiurul tăcu. Se gândi și la Hagi-Strula, numai la Hagi-Strula, fără a-l pune alături de Ruva: „O fi având dreptate Iusuf al meu...” Zicând așa, ținu să pue și un cuvânt de preînștiințare. De față cu Șodi, vroitor a părea că nu înadins grăise, ci oarecum în treacăt :

„Ascultă, Hagi-Sdrula! De multă vreme umblăți voi după urs. Ce-ar fi, dacă v'ați porni la bătae și omor din pricina ursului, pe care nu l-ați prins încă? Vorba ceea: „Peștele'n mare și țigăea pe foc”. Unii uită că este aci un Padișah. Ați fost vreodată la Ildiz-Chioșc? Treci pe o mare poartă și urci aleea — o alee de copaci feluriți, rari și întinși până departe. Atâta liniște! Nimic nu clințește. Peste puțin, iacă nimeresti la dreapta înaintea unui lac. Și-acuma se văd sus împrejmuiri grele și altă poartă și pe urmă seraiul. Ai zice că-i mort. Și totuș neconținut intră și ies știri, sboară de-acolo porunci în toate colțurile Impărăției, și orice neordine e grabnic și aspru pedepsită”.

XIV

Pe o ulicioară deschisă din meidanul pieței era o clădire joasă cu pridvor în lemn; ai fi luat-o de simplă dughiană, dacă n'ai fi văzut aninată la intrare tureaua emblematică. Dealungul pridvorului călca vârtos de colo-colo Iusuf, înarmat, o mână la pușcă, iar cu alta sucindu-și întru neștire mustățile roșii, mari. În dimineața ceea surprinsese pe unul din ortacii lui Hagi-Sdrula cu tutun de contrabandă. Și nu fu deajuns. Peste câțva timp, unde nu-i pică din munți și un păstor cu solie urâtă. Întăiu se burzului la dânsul, dar singur își dete seama: la ce putea fi vinovat bietul om!!

— Și cum îl cheamă, zici?

— Ciacalaru, făcu păstorul. Veni la stână, cu puțini încă; ci deafară se auzeau glasuri numeroase. Și mi-a poruncit: „Du-te la Mudiur și spune-i din partea lui Ciacalaru să facă rost de șapte-sute de pâini, dacă mai ține la viață”. Și'n două ceasuri cere un răspuns. Altfel e rău și de mine, îmi dă foc stânei.

Iusuf bombăni între dinți oțărit și trecu înăuntru

la Mudiur, care ședea pe divan cu narghileaua și cu niște hârtii dinainte.

„Un cioban, Efendim, trimis de Ciacalâru. Vrea șeptesute de pâini”.

Mudiurul rămase cu ochii plecați. În tăcere cresc gălgăituri narghilelei ce căuta parcă să-i aducă vreo idee. Crezând, că nu-l auzi, Iusuf repetă:

„Un cioban, Efendim, trimis de Ciacalâru. Vrea șeptesute de pâini”. Și tot el: „Dacă nu le dai, asta-i onoarea tâlhărească: n'ai să te plângi, că te lovesc fără pricină. Și, dacă le dai...”

Mudiurul tresări: „Dacă le dai? Apoi, de aia m'a pus aici Padișahul să hrănesc pe bandiți?” Și, cum paznicul întârzia nehotărît, adause: „N'am alt răspuns”.

Se sculă pe urmă și, înainte de a coborî pridvorul, stătu pe gânduri. Chemă: „Iusuf, Iusuf!” Repede, cu o temenea, acesta se înfățișă:

— Pe câți ne putem bizui la nevoie?

— Întreaga poteră-i de o sutășicincizeci de oameni. Bat în cete împrejurimile.

— Du-te și vorbește-le, să capete ajutor și din Cailar și din Căstur; de bine, de rău să fim pre-gătiți.

Chiazim Efendi porni spre casă. Platanul pieței, cu fântâna răcoroasă dedesubt, închipuia un fel de oază — atât era de gol meidanul. Câțiva negustori, buimăciți de piroteală în fundul prăvăliilor, mișcară deabia și se ploconiră. Dedea spre nămiezi, adevărat, și nu era nici zi de târg; dar în mușenia ceea stăruia parcă și un simțimant de înfricoșată așteptare grea. Și, coborînd cu mâinile la spate, frământând între degete boabele de fildeș ale mătâniilor, Chiazim Efendi își ura ceasul, când se îndemnase a pleca din Scutari; își evoca în amintire ostrovul-cetățue, legenda cu fata pașalei, înțelepciunea spusei: „De ce ți-e scris, nu scapi!”

— „Bine, dar și așa, să înfrunți soarta, să te vâri cu ochii închiși într'o lume că asta... Allah, ce lume!” Își auzia pașii pe caldarâm. Vreun cocoș înălța cât-cât vocea răgușită, adăugînd totuș oarecare accente de viață în preajma minții sale îngrijorate, duse acum pe socoteli: „Numai o sută și cincizeci de poterași... Iar dânsii, oare, câți? De-ar fi mulți și de-ar năvăli curând, le-am putea ține piept? Cu ce? Fără alt ajutor”... Domol, însă, cum înainta, prânzul aromitor, lumina cu plâpâiri ușoare de foi veștede în răstimpuri, seninul văzduhului prin care nori albi plutiau ca pânzele de năvi — îi luară gândurile aiuri, spre țarmii anatolici. „Puțin, câteva luni încă, și nu mai stă, nu mai stă... Își iea fata și se întoarce colo, să fie liniștit, scăpat de atâtea nesfârșite uri, pizme și ueltiri...” Ajunse aproape vesel acasă, unde-l întâmpină Marsiné, zâmbitoare, mândră, însăși vedenia speranțelor sale, cât nu-i mai spuse nimic. La ce ar mai fi necăjit-o și pe dânsa cu toate cele? Poate — vorbe de clacă, niște curate amenințări, și nu alta. După o vreme, însă, răsbătura împușcături. Amândoi tresăriră, uitându-se în ochi:

„Nu cred să fie ceva”, făcu Mudiurul, deși

schimbat la față. „Aici, cum li-i obiceiul, și la petreceri trag focuri”.

Chiar atunci, sosi și Iusuf într'un răsuflet, aduse vești rele, de întâlnirea bandelor, de gloanțe schimbate, către șes înjos: „I-am respins, ci a fost din parte-le o încercare să atragă potera. Ceilalți, peste o mie, cu Ciacalâru, is gata să năpădească de sus”.

Chiazim Efendi se înmuiă. Simți că-l părăsiau puterile. „Cine m'a blestemat, își zise, cine m'a blestemat să vin aici?” Se depărta pe veci locu-i de obârșie. N'avea să-l mai ajungă vreodată. De-acum aici erau să-i rămână oasele. Și Marsiné, o-doru-i scump...

Rupse tăcerea Iusuf:

— Nu-i timp de pierdut! După el îngână și Mudiurul: „Nu-i timp de pierdut! Cu o sută și cincizeci de oameni, și nici un semn de ajutor încă... Întâiu pe noi și-or vărsa mânia. Unde să ne ducem?”

Marsiné grăi sfioasă: „La Ruva...” Avea încredere Mudiurul în darul ei de înțelegătoare pătrundere. Foarte rar dedea greș.

„Așa e, da... la Ruva. De ne-ar feri el și de Hagi-Sdrula...” întări Mudiurul, întors către paznic, care dădu din cap, îi grăbi și el cu îndemnul, și-i duse până în poarta lui Ruva. Acesta stătu locului năuc, văzându-i; aproape să nu-și creadă ochilor, când prinse șoapta Mudiurului:

„Am venit să ne ascunzi... Și să nu știe Hagi-Sdrula, așa să-ți ajute Allah...”

Fără să ridice ochii, în mișcări de lunatic, Ruva trase iute zăvorul porții; coborî capacul greu, cu incuietori de fier, asupra scării ce ducea în catul de jos; și-i pofti în odăea-mare. Incet, apoi, revenindu-și, îi era parcă să binecuvinteze împrejuraarea ceea, cât de groaznică. Nici în visurile-i mai îndrăznețe nu s'ar fi așteptat la așa norocire. Frumusețea, pe care o doria și-o mângăia demult, în taină, cu tot avântul gândurilor tinere, acolo ședea pe divan acuma, lângă dânsul. Și apropierea nu-i scădea nimic din farmecul necuprins; ba, întreaga-i înfățișare: marama sidefie cu fluturași scânteietori, haina-chimonou cusută în aur, pantofii de mătase moi — avea un aer de covârșitoare intimitate, prin care măriți de teamă îi luciau ochii și-un tremur fără seamăn îi lua glasul, în ceea ce vroia să fie o mărturisire, dar și o rugămintă încrezătoare:

„Mi-a spus deseori tata de tine... Și de Hagi-Sdrula mi-a spus. Și, când a fost să căutăm un sălaş, unde oare ne-am fi dus? Am zis: La Ruva... Numai de Ruva putem fi siguri”. Iar el, înclinat puțin spre dânsa, cu sufletul răpit de un extaz biruitor: „Care s'ar încerca să se atingă, să vă facă rău, fie oricare, va trebui să treacă 'ntâiu peste trupul meu”.

Atâta zise și se uită de-oparte. Crengile plopilor în ferești stau neclintite. Pe deal pădurea, nerărită încă, bătea în galben. Își trimitea câțiva copaci răsleți până deasupra drumului — singuratic și el, fără țipenie de călător, numai în tovărășia împietrită a Gropii lui Musă ce tăia statornic zarea. Văzându-o, Chiazim Efendi avu ca un fel de ușurare:

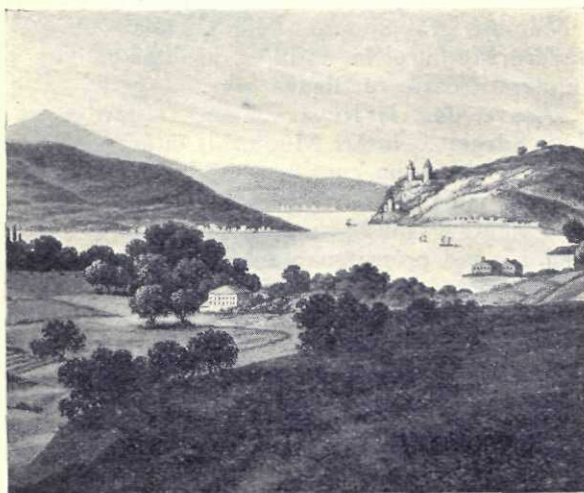
nu s'a înșelat, nici Iusuf al său nu s'ar fi dat înapoi dela orice jertfă; și bun e Allah, că l-a îndreptat în primejdie spre acest Ruva.... Nu-și mântui bine gândul, când izbucniră chiote și detunături. Se puteau deosebi acum năvălitorii. Coborau în cărduri atât din frunzișuri cât și de peste muceha înălțimii, dinapoia Gropii lui Musă; și, trăgând cu puștile, țipau și desfășurau steaguri numeroase. Cam în acelaș timp străbătură și câteva bătai la poartă. Ruva se repezi în odaia de culcare, unde o firidă-meterez privea drept la intrare și se întoarse:

— Hagi-Sdrula!

— Hagi-Sdrula? făcu Mudiurul și se ridică, luat de fiori nestăpâniți:

„Nu, nu-i deschide”...

Ruva dădu scurt din amândouă mâinile, cașicum ar fi vroit să zică: Știu eu, știu, fii liniștit”. Bătaile

Bosforul

(Călătorii la și din Constantinopol de Căpt. Charles Colville, Frankland, Londra, 1829)

crescură, se prelungiră sdrobotoare în tăcerea dinlăuntru, pierzându-se apoi sub larma ceea de pe coaste. Rămas fără de răspuns, Hagi-Sdrula trecu pe marea poartă de jos în curte, că se lămuriră vorbe iuți, mănioase; Hagi-Sdrula se răstia negresit la Șodi: „Nici Mudiurul și nici fata Marsiné... acasă nu-i gălesc... Unde s'au dus? Aici sunt, aici... Și Ruva... Ce, nu-i sus? Mie-mi spui? De mine vrei s'ascunzi?...” Și ca furtuna, călcând treptele, prinse a izbi vârtos și repetat în capul scării și a striga, de astă dată:

„Ruva, Ruva, Ruva!...”

Dar nu-și auzi decât ecoul vocii sale groase, răgușite. Se retrase la urmă într'o cumplită revărsare de amenințări și sudălmii.

„A plecat”, șopti Marsiné. Iși ținea firea, poate din marea-i încredere devotată în Ruva; însă Mudiurul tremura din tot corpul, privea aiurit, aci la răsculații ce înaintau, aci la fiică-sa:

„Nu mi-i de mine, se căinea lui Ruva. O moarte am. Ci, dacă mă duc eu, cui o las? Vor pune mâna pe ea și-o vor batjocori și-o vor necinsti...”

Două lovituri ușoare, grăbite, îl opriră. Și recunoscu glasul paznicului:

— Eu sunt, eu, Efendim! Deschideți până mai e vreme...

— Hagi-Sdrula... nu cumva pândește, vezi...

— Nu, nu... deschideți!

Poarta se trase o leacă și, strecurându-se Iusuf, prididi cu vorba:

„Hagi-Sdrula, știu, a luat-o 'n deal să spue. Și potera nu poate să-i mai ție. Veniți degrabă, drumul spre Cailar nu-i prins, l-am cercetat. Și doi cai așteaptă să vă ducă”.

Mudiurul și fata întoarseră ochii la Ruva. Numai sfatul său i-ar fi hotărît:

„Are dreptate Iusuf, de-acum nu-i alta de făcut”. Și Ruva coborî el însuși treptele porții să le privegheze fuga, uitându-se de amândouă părțile.

XV

Către inserate răzvrățiții dovediră a lua satul, ridicând steag roșu în meidanul târgului, unde își puseră și lagărul. Întâia grijă a lui Ciacalâru fu să trimeată după Mudiur: „Să-l aduceți legat, pe el și pe fată!” Câtiva porniră și, întărâtați de multă cercetare zădarnică, începură a-l săcăi pe Șodi.

— Unde-i, unde-i?

— Nu știu, oameni buni, căutați și voi.

— Cum așa? Nici de Ruva nu știți, hei? Aici nu șede-a? N'a spus Hagi-Sdrula?

Și, dupăce cotroboiră și răsturnară deavalma lucrurile și se burzuluiiră, țipând, mai-mai să dea părjolului casa, de necaz îl târîră și pe Șodi cu dâșii înaintea căpitanului. Așezat la un foc mare, în piept două rânduri de cartușiere, ochii mici licărindu-i în fața bărboasă, întrebă aspru:

— Ce-i cu Ruva? Incotro s'a dus? Și Mudiurul, cu fata ceea frumoasă, de care toți vorbesc? S'au ascuns în casa ta.

— N'am știință, făcu Șodi. Intrarea deasupra scării era încuiată, că a venit și Hagi-Sdrula... a văzut și el.

Căpitanul chibzui puțin — o clipă-două, când Șodi recunoscu, fără mirare, pe unii din tovarășii lui Hagi-Sdrula.

„Bine, zise Ciacalâru, vom lămuri noi astea mâine. Acum nu e vreme”.

Prin fierberea și 'mbulzeala dimprejur simția gătirile de cină, de înveselire, de prăznuit al biruinței. Iși umfla nările pofcios la miroasele fripturii ce-l ajungeau și la nesfârșitele plocoane zorite colo sub ochii-i: pui, ouă, plăcinte, clondire de vin și de rachiu, pe care Ciacalâru împărțindu-le cu ceilalți, aducându-se și hartanele de miei întregi la frigare, începură lacomi a îmbuca, și printre înghițituri a-și arăta șgomotos și plăcerea ospătării, a-și da ghies și a se cinsti laolaltă; și când după un timp se lăsau încă luați de nesaful atâtor bunătăți și de fierbințeala băuturii, uite că se apropiau umili și lăutarii chemați — lăutarii toți cu toate instrumentele din sat. Și porniră a zice: tare și adânc tobele, ascuțit și sus clarinetele, cât să se spargă între ele diablele; iar peste această hărmălae, și așa grozav de

asurzitoare, unde nu se adăugiră și glasurile cetelor chefuitoare ; că săriră de jos și se prinseră într'un aprig dans răcnitor :

*„Cum se ma, cum se ma, cum se macină piperul,
Și din mâini, și din mâini, și din mâini și din picioare,
Vezi așa, așa, așa!
Vă scula, vă scula, vă sculați, voinicii mei,
Cu hange, cu hange, cu hangere și cu săbii,
Vezi așa, așa, așa!*

Cuvintele urmau cadența muzicii, iuțindu-se treptat până la refren, când jucătorii frământau scurt pământul, parcă-ar fi strivit sub picioare niște vrăjmași închipuiți :

Vezi așa, așa, așa!

Apoi cădeau iarăș în măsura dintâi, pentruca la refrenul repetat să ridice pumnale în aer :

Vezi așa, așa, așa!

Strălucirea de arme, tumultul mișcărilor neînfrânate, gloata celor tăbăriți pe jos, cari aci se arătau și aci pieriau, după bătea luminilor dela vâlătăi ori dela torțele de zadă fumegânde ce le duceau în mâini — totul nu părea să fie decât zămisirea unei cumplite fantazii vrăjitoarești. Ciacalăru privia mulțumit de lângă foc și pe cât îl ținea gura cerca să dezvăluie ascultătorilor măreția izbânzii :

„Intr'astă noapte căți nu se bucură împreună cu noi ! Steagul roșu sboară înfipt pe munți și trecători. Și toți răsufală ușurați...”

XVI

Hagi-Sdrula nevăzut, de-o parte îl asculta pe Ciacalăru și abia se putea stăpâni. Izbândă, steag roșu... La ce bun, dacă i-a scăpat Marsiné ? Și de-atâtea ori i-a spus lui Ciacalăru. A stăruit el : „Ciacalăru, trimite oameni să ație drumul spre Cailăr !” Dar, cine să-l asculte... A fugit Mudiurul, a fugit și fata. Hm, și din pricina lui Ruva... Să i se pună Ruva împotriva ; și el, Sdrula, să iasă bătut și să rabde ! Bine i-a făcut. Asta-i trebuia, vezi ! Că l-a simțit el pe Ruva de mai înainte. A știut, unde avea să ajungă. Și vina cui a fost, dacă nu l-a sdrobotit ? Azi încă, dece sta cu mâinile 'n sân ? Dece nu-l urmăria pe Ruva ? Incotro, însă ? Și el singur ? Tovarășii săi erau întinși la chef. Nu-i mai putea urni. „Mănâncă și bea, și n'au altă grijă...” bombăni cu dispreț, muncindu-se ca unul strâns în lanțuri, căutând o ieșire. „Acasă, întâiu să merg acasă !” Și se duse, pentruca după un mic răstimp să iasă alt om : fără barbă, cu sarică, și pe cap o batistă în jurul fesului, cum purtau chirigii umblători. Trecu iarăș prin veselia meidanului și se îndreptă dincolo de Groapa lui Musă, unde stătu, izbit de ceva neașteptat. Privi cu luare-aminte, ca nu cumva să-l înșele ochii. Flăcări se înălțau de parte, resfrânte pe zarea cerului. Bóbiște și Zagoriceni — două sate ce se uniseră cu răzvrățiții, ardeau ; le daseră foc ostașii. Curând aveau să se apropie și de Clisura. Înțelese atunci Hagi-Sdrula, că planurile sale fură zădărnice. Câteva clipe de șovăire, apoi se hotărî. O luă în jos. Iute-i se depănau picioarele, odată cu gândurile, între cari unul 'n deosebi iscat de lăudăroșia-i neînvinșă : cum a-

vea să povestiască mai târziu și această ispravă — el, preschimbat în chirigiu, nedescoperit de nimeni, și porni către miezul nopții în Căstúr. Străbătu Bogazul, unde nimic nu sufla ; parcă singură înverșunarea-i grăbită ar fi trăit sub întunecimea de moarte. Ostenise până la cătunul din Măvru. Se rugă de un cal și nu mai zăbovi. Deși ora când și apele dormiau, oarecare luciuri neîntrerupt și răcoare umedă în aer — spuneau de vecinătatea bălții. Iși aminti de ceace auzise : Din vreme 'n vreme scotea balta un huruit groaznic și se acoperia în urmă de o pânză verzeu pe toată întinderea, imbolnăvind adâncurile. „Basmă...” zise Hagi-Sdrula, nebăgător de seamă, că la fel huruia și într'insul ura și se grămădia veninul ce-ar fi atins și pe Mudiur și pe Marsiné, de nu s'ar fi îndepărtat amândoi. Cât despre Ruva, lasă... Il avea el încă pe Ruva în mână. Dar, așa târziu, te pomenești că nu găsia pe nimeni... Nu, nu, când sate întregi se mistuiau.. Lumini ce prinseră a clipi drept în față îl incredințară. Fusese de multe ori în Căstúr. Și-ar fi nimerit cu ochii închiși orașul clădit pe un promontoriu în baltă ; intrarea colo sub întărituri, apoi rămășiți de alte ziduri ce despărțiau așezările creștine de cele turcești, unde se afla și Caimăcâmia. Când ajunse, două străji înarmate săriră din cuștile de lemn ale porții.

„Dela Mudiurul Clisurii... făcu Hagi-Sdrula. Aduc vești”. Il dădură în seama unui ceauș. În tremurul felinarelor aprinse cur^oza răsuna plină : zinghete și voci și neastâmpăr. Li porunci să aștepte ceaușul și peste puțin îl înfățișă Caimacamului — un bătrân cu fața trasă de griji și de nesomn.

„Spune, ce este ?” vorbi acesta, fără a-i lăsa nici timpul de o temenea lui Hagi-Sdrula, care se inclină cu mâna până la pământ.

— Mudiurul din Clisura...

— A plecat pe cât știu.

— Da, Beim, ci la plecare mi-a spus...

— Ți-a spus ?

— Să vin și să vă denunț pe Ruva. El e capul relelor, el s'a prins tovarăș cu Ciacalăru și l-a chemat și-a uneltit.

— Si ce om e ăsta... Cum îi zici ?

— Ruva...

Adause apoi Hagi-Sdrula o seamă de lămuriri, strecurând la sfârșit :

— Lângă mânăstire, la Piatra-cu-Icoană, Beim, își are culcușul.

— Bine, du-te ! Și să știi, până te întorci, strechea o da și în Ciacalăru și în toți ce și-au pus mințile cu el.

Caimacamul strigă pe câțiva poterași deafară și Hagi-Sdrula, oprit la ușă auzi răspicat între altele :

„Viu ori mort să-l aduceți !...”

Ieși bucuros. „Nici eu, dar nici Ruva”, scrășni el, cu privirea la cer, parcă nu s'ar fi sfiit în complotul său de ivirile rumene ale zorilor. Se înapoiă la Măvru și de aci, pe un drum lăturalnic, își pierdu înainte pașii.

Nu după mult iscoadele răzvrătiților în Clisura trebuiau să vestească retragerea. Ajutoare de ni-

zami sosiau șivoe din Căstúr și din Cailăr. Și 'n urma lor se întorceau călare Mudiurul și Marsiné. Amândoi cătau cu mirare la străfulgerarea geamurilor dinaintea soarelui. Caravane se urniau încărcați, femeile treceau la înălbitul pânzelor; cașicum nimic nu se întâmplase, ci visaseră un vis urât, din care deși treziți, îi urmăria continuu amestecul turbure al peripețiilor: ieșirea de-acasă, căutarea scăpării la Ruva, amenințările cotropitoare de pe colnici, Haği-Sdrula cu spaima loviturilor în poartă, cu furia și cu plecarea sa. Unde? Câteva momente a fost văzut între năvălitori, apoi... Fără a-și mărturisi-o, pricepeau acum ținta urzilor sale întunecoase: umbra din răsputeri a se lipsi de Mudiur, spre a pune stăpânire pe fată; și, neizbutind... Iusúf, care avuse timp să adulmece prin sat, veni; și Marsiné îl întrebă nerăbdătoare:

— Sunt știri?

— Nimic de Haği-Sdrula; am aflat, însă, de un chirigiu necunoscut, care s'a dus la Caimacám... Cică l-ar fi însărcinat Chiazim Eféndi...

— A spus așa?

— Intr'adins... Și după el s'au luat, de-au pus un preț pe Ruva: „Viu ori mort...” E o pără vicleană la mijloc.

Fata se întoarse la Chiazim Eféndi cu vocea nesigură:

— Auzi, tată? Fă ceva... se rugă din tot sufletul. Nu poți? Trimite pe Iusúf la Caimacám, fiindcă din pricina noastră i se trage...

— Negreșit, scumpa mea, ci până să meargă, până să descurce lucrurile... Potera s'a și pornit în căutarea lui Ruva.

Măcar de-ar fi aflat și de s'ar fi ținut în pază, gândia Marsiné, frământându-se și cumpănind în sineși prepus după prepus: o fi luat drumul străinătății, s'o fi ascuns în codru... Din curtea casei arunca într'una priviri neliniștite spre oada lui Ruva, unde s'a retras ea în toiul groazei și-l vedea plecat asupra-i, ochii înflăcărați de nesfârșită râvnă iubitoare, rostind fără de nici-o șovăire ceea ce era să-i răsune de-acum totdeauna în fundul inimii: „Care s'ar încerca să se atingă, să vă facă rău, fie oricare, va trebui să treacă întâiu peste trupul meu”. Și, după ce-a vorbit, și-a întors capul, oarecum rușinat.

Avea trebuință de cuvinte? Nu-i puteau ceti în ochi, în gesturi, în tot, hotărîrea nestrămutată de a-i apăra, cu prețul vieții și până la urmă? Deși pradă tulburărilor, stălpită Marsiné țintea înainte oada cu divan, spunându-și: „De-ar fi să se întoarne, oricât... aș lua de veste”. Ci nimic nu clinția, niciun semn până târziu după inoptate, când într'o vreme îi se păru că prinde ceva, prin dunga de margini a perdelelor fereștii, un licărit, reflexul opațului ce fugia din loc în loc:

„El este, el... sbucni Marsiné, știe desigur și se ferește”. Trecu în casă de-și luă un șal pe umeri, și iar cercetă încordată luminița, care mai tremură puțin și scurt se stinse. Ea înțelese, Grăbi afară.

Cobori pe lângă amândouă porțile ce dau 'n drum. Și singură se asigură: „Nu, nu, pe-aici nu iese...” Ocoli împrejmuirea grădinii; adevărat, îl deosebi curând, strecurându-se tiptil dinlăuntru:

„Ruva...” Și glasul reținut de intensul griji venia ca din cer; niciodată nu-și auzi numele încărcat de atâta farmec covârșitor, cât rămase locului fără vorbă. „Ruva, stărui ea, de ceasuri întregi te-aștept, pândesc într'una, să-ți spun... ți-au luat urma, fii băgător de seamă, nu te arăta... până orânduște tata, că l-a trimis pe Iusúf”. Și, ridicând mâinile, îi trecu pe după gât un talisman atârnat de baier:

„Il am dela mama, ți-o fi de pază...” Cuprinsă atunci, năbușită aproape de îmbrățișările lui Ruva, mai șopti de câteva ori printre sărutări: „Allah, Allah să te ție...”

XVII

Asupra celor petrecute mai târziu Șodi nu părea sigur și nici tocmai înclinat a povesti. Numai după ce-l înteeți cu vorba, zise oarecum supărat pe el-înșuși:

— Ce vroiai să cred, dacă mi-a venit știrea omoririi?

— Omoririi cui?

— A lui Ruva. M'am gândit: „Il păștea nenorocul, de l-a împins orbește spre Piatra-cu-Icoană...”; căci într'acolo a fost urmărit și împresurat — lung schimb de împușcături, și trupul tărit până la mânăstire. Nu mi-am închipuit atunci, că un trup așa fără de cap ar fi putut amăgi. A găsit pe vreun alt ucis și l-a îmbrăcat de ochii poterii? Nu incapa 'ndoială, mortul avea jiletca-i de catifea și lăntugul, cum nu purta nimeni. Orice aș spune, a fost prea dibaciu săvârșită înșelăciunea, încât l-am ținut eu dus pe veci, până când am aflat de asaltul din Sărună.

Se opri Șodi. În tăcerea lăsată mă pătrunse iar fiorul demult, acum întărit și prin cunoașterea oamenilor ce răsăriau vii înainte-mi sub destrămarea firelor de păclă între dâșii — mai ales Marsiné cu neosemuita frumusețe, atrăgând și turburând fără voie și stărnind patimile. Deci Ruva mănuieste cuțitul îndoitelor tășuri, el izbise răsbunător în Haği-Sdrula; ci cum îl găsisse și tocmai în pragul dinafara magazinului tatii, de-l amestecase și pe acesta în sinistra împrejurare? Intrebați pe Șodi.

— Apoi, toți câți precedeau în străini, nu puteau să nu se abată pe la tatăl tău, a cărui prăvălie era ca un han de întâlnire la răscuri. Ruva îl va fi urmărit îndelung; poate n'o fi vrut să-l omoare, ci numai să-l pedepsească de trădare... Hotărît e că, după ce i s'a lecut rana, Haği-Sdrula închis a fost la Iediculé, și Ruva a dispărut încolo pe străzi. Și din senin, iacă-l într'un târziu la mânăstire!

— În seara când m'am nimerit și eu. Ce l'o fi împins? Că trebuie să fi avut o țintă.

— Hei, nepoate, încă și sufletul mortului se întoarnă spre locurile amintirii, dar unul în viață, și după așa iubire! A sbucnit învăpăiată, fără să ră-

mână timp... Și tocmai de aceea. Știi vorba : „Dragostea scurtă e cu suspin lung”. A crezut că poate s'o întâlnească ; dar cutezanța l-a dus în mare primăjdie. Poterașii au prins de veste.

— Și, se vede, negăsind scăpare, s'a îmbrăcat în haine călugărești, de-a intrat la mănăstire, fără să mai fi ieșit. Totuș, cum a pierit așa ? N'a fost nici umbră, nici abur, să se fi topit în aer.

— Asta mă uimește și pe mine. În toate chipurile mă căznesc. Prea stăruise Ruva în privința Pietrii-cu-Icoană. În ce scop ? Nu și din pricina mănăstirii, unde cobora cam des ? Se împrietenise bine cu egumentul Papa-Sotir, pe care, însă, l-a iertat Dumnezeu apoi. Singurul ce-ar fi știind astăzi ceva e Darmâni...

— Darmâni ? !

Și căutai să-mi amintesc de noaptea sosirii la mănăstire, cu dinadinsul să judec întrebările, privirile, gesturile acestuia. Negreșit, ascundea ceva :

„Da, singurul ce-ar fi știind astăzi ceva e Darmâni...”

Intr'o dupănamiezi ne-am dus cu Șodi la mănăstirea Sântei-Marii, fiind întâmpinați de acelaș paraclisier Darmâni, mai în voile sale și cu un zâmbet ușor acuma :

„Ia poftiți înăuntru !” Și ne îndreptă sus într'o chilie cu ferestruia prinsă în cadrul clematitei ce urca lângă poartă afară. Pe-acolo își scosese capul și-mi grăise Darmâni, în seara când picasem la mănăstire. Iși amintia și el, deși cerca din răputeri a se preface. Intr'un moment, văzând pe Șodi că scoate o ploscă de rachiu, zise : „Am să vă aduc ceva să gustați !” Și repede se întoarse cu pâine, brânză, măslină și trei pahare, pe care Șodi le umplu și, așezându-ne pe o rogojină, cinstirăm între noi.

— Hei, și cum merge ? întrebă Șodi.

— Bine, bine, făcu Darmâni. Egumenul s'a mai deprins cu trebile, ci oricât mănăstirea-i casa Domnului, primitoare totdeauna, fel și fel de oameni vin și pleacă.

— Așa este, uneori încă și călători neașteptați ca acel călugăr din Muntele Athos, nu ? După care umbra potera...

Darmâni păru a nu băga de seamă. Se uită aiurit și mai goli pe nerăsuflăte câteva pahare. Șodi nu se lăsă :

— Nepotul meu aci stăruie, că nu l-ai fi recunoscut, că l-ai fi luat în adevăr drept călugăr. Nu se poate, zic eu, nimic nu-i scapă lui Darmâni.

— Apoi de... atât amar de vreme la mănăstire, și să n'am ochi... Dar, ce mă privește pe mine, să deschid gura ? I-am văzut și talismanul de gât... Ne luase pe negândite Darmâni. Puțin stăturăm zăpăciți, apoi Șodi îmi făcu semn din privire și vorbi :

— Dar cum, prin ce minune a plecat, de n'a bănuț nimeni ?

— Un om cu piciorul iute și ușor, credeți, nu s'ar fi strecurat...

— Peste puțină. Nu unul și doi... șapte poterași au veghiat nemișcați.

— Mai știi, a găsit el căciula din poveste și, punând-o 'n cap, s'a făcut nevăzut.

— Hm, frate Darmâni, nici asta nu se prinde. Ți-aduci aminte, că el a fost lăsat în biserică și poarta bisericii încuiată pe dinafară.

Darmâni căută înțelegător la noi. Și, îndemnându-ne a mai ciocni un pahar-două, se plecă înainte și încetini vocea spre destăinuire.

— Păcat, că nu mai trăește bietul Papa-Sotir, foarte învățat, a cercetat el biserica în amănunt. Și câte n'a găsit ! Chipuri de piatră, și lespezi, cu leaturi și slove săpate și bucați de ziduri vechi — sute și sute și sute de ani. Și el v'ar fi spus... Eu ce să-mi dau seama ! Dar să rămână asta între noi, că, pe unde iese vorba, iese și sufletul... El v'ar fi spus și de o trecătoare...

— Ce trecătoare ?

— Una subpământeană, lângă altar, s'a pomenit acolo. Și unde duce...

Darmâni ridică din umeri :

„Iarăș Papa-Sotir ar fi putut-o spune. Eu n'am intrat niciodată”. Tăcurăm. După stingerile sfințitului pe ferestruie se desprindeau profilurile plopiilor, împrejmuid fântâna, de unde într'anume dimineți suiau femeile spre Piatra-cu-Icoană ce răsăria încă cenușie dinainte-ne. Peștera-i de rugăciune, străbateră pe brânci a scorburei negre cu zelul îndeplinirii unei dorinți ; de partea cealaltă ascunzșurile adânci, dispariția lui Ruva înăuntru... Prindeam a desluși taina. Fără îndoială, acolo ducea trecătoarea subterană, izvodită într'alte vremi, când biserica mănăstirii fusese templu păgânesc și Piatra-cu-Icoană un altar consfințit zeiței puternice a iubirii și nașterii, la care de nenumărate generații pășiau spre închinăciune femeile cuprinsului. Înainte de plecare, Marsiné, cu simțul neînșelătoarei presimțiri ce-l dă iubirea, că Ruva era tea-făr și era să se întoarne cândva, merse a depune șirurile de rămas bun. Și, când îi spusei și lui Darmâni, nu mai putea de uimire :

— Hârtia ce-a lăsat-o în urmă, ce ți-am adus-o noaptea ?

— Da, precum vezi, Darmâni :

„Știu, ceva-mi spune, că n'ai murit, sufletul meu ! Ci unde vei fi acuma ? Dacă-i să te întorci cândva, las ici rândurile astea, să afli că, înaintea plecării, gândul mi-a fost la tine, sufletul meu !”

Nu se mai puteau ceti cuvintele, pe care le știam, însă, pe dinafară. Scăzu de tot lumina zilei. Rămaserăm pe întuneric căteșitrei, fără a ne vedea, luați de aceleași gânduri ale peripețiilor cunoscute. Intr'un timp întrebai pe Șodi :

— Ce crezi, pe unde-o fi Ruva ?

— A mers, poate, s'o caute. Dragostea înfruntă orice piedici, ne poate. Lumea-i mare, drumurile se despart și se pierd încolo. Totuș, poți să știi ? Munte cu munte nu se întâlnește, dar om cu om...

(Sfârșit)

MARCU BEZA